

عدم عمومیت دستیابی به مقام انسان کامل

از دیدگاه ملاصدرا؛ دلایل و پیامدهای آن

مریم احمدی^(۱)

سحر کاوندی^(۲)

محسن جاهد^(۳)

چکیده

انسانها تبیین میشوند. نتیجه اینگونه است که اصل مقام انسان کامل بواسطه دعوت انبیاء، تکلیف، تأدیب و... قابل دستیابی است، اما دستیابی به نهایت مراتب عالیة این مقام، برای همگان امکانپذیر نیست که این امر خود موجب توجیه عقلانیتر کیفیت استکمال ارادی پیامبران(ص) و امامان معصوم(ع) خواهد بود.

کلیدواژگان: انسان‌شناسی، استکمال انسان، مراتب تشکیکی، انسان کامل، کثرت پیشینی نفوس، کثرت پسینی نفوس، ملاصدرا.

مقدمه

انسان‌شناسی در نظام حکمی صدرایی – بگواهی آثار مکتوب وی و پژوهشهای متفرع بر آن – از جامعترین و دقیقترین تتبعات صورت گرفته در این حوزه بشمار میرود. توجه به تباین و تفاضل حقیقت انسانی در آغاز حدوث جسمانی^۱، تطبیق مراتب

انسان‌شناسی در نظام حکمی صدرایی از جامعترین پژوهشهای صورت گرفته در این حوزه است. یکی از نمودهای جامعیت این بحث، پرداختن به ماهیت و جایگاه انسان کامل در نظام هستی، مصادیق و کارکردهای دنیوی و اخروی آن است که در پژوهشهای متعددی بدان پرداخته شده است؛ اما آنچه کم‌وبیش در این پژوهشها مغفول مانده، توجه به دلایل خاص بودن این مقام و پیامدهای حاصل از آن در این نظام فکری است که بنظر میرسد پرداختن به آن موجب تعمیق بیشتر مباحث انسان‌شناسانه در نظام حکمت متعالیه و فلسفه اسلامی خواهد شد. بر این اساس مسئله اصلی این جستار، بررسی تحلیلی دلایل عدم عمومیت این مقام در آثار ملاصدرا است. در این پژوهش، ضمن بررسی تحلیلی عوامل مؤثر در پدیدآیی و استکمال آدمی بواسطه تباین و تفاضل نفوس در قالب کثرت پیشینی و پسینی، دلایل خاص بودن این مقام برای معدودی از

* این مقاله با رساله دکتری «نظریه شخصیت در نظام فلسفی ملاصدرا» که در دانشگاه زنجان دفاع شده است، در برخی قسمتها همپوشانی دارد.

(۱). دانش‌آموخته دکتری فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه زنجان، زنجان، ایران (نویسنده مسئول): maryam_ahmadi@znu.ac.ir

(۲). دانشیار گروه فلسفه دانشگاه زنجان، زنجان، ایران: drskavandi@znu.ac.ir

(۳). دانشیار گروه حکمت و کلام دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران: m_jahed@sbu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۳/۱۴ تاریخ تأیید: ۱۴۰۰/۸/۱۲ نوع مقاله: پژوهشی

DOR: 20.1001.1.15600874.1400.27.2.8.6